

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

A főkérdéshez.

III.

(Folytatás.)

Felekezeti viszonyaink folyamát kétségkívül szabályozta, s eddigi kacskaringós árkából egyenesebb mederbe szoritotta az 1868. LIII. t. cz. s a gyengébb felekezetek jogtere nincs többé kitéve oly nagymérvű áradások általi eliszapításnak, mint régebben volt; — s az a vékony diszkerítés — melyet a törvény §-ai vontak körül — meglehetősen védi a tért az erősebb fél túlkapásai, s a vakbuzgalom sértő támadásai ellen; — de nekünk ugy tetszik, hogy azon 23 §-ból álló — kissé hamarjában készült — léczkerítésen itt-ott van olyan rész — ha jobban tetszik — mondjunk kis ajtót — melyen az erőszakoskodás szemtelensége még ma is betolakodhatik, s észrevétlenül gázolhat és — büntetlenül, talán egy kis szeliden történt megrovás mellett — a gyengébbnek jogterén. — Ott állnak ugyan a törvény őrei kezökben fegyverrel a kerítés körül, de talán kegyeletből, talán humanismusból nem használják a fegyvert soha. Tesznek ugyan a nagyobb-szerű támadásra egy-egy puffantást, de csak vaklövés sel. — A fegyver eldördül, a füst eloszlik . . . s a támadás egy könnyű vállvonítással odább ballag . . . Ezt én védelemnek nem tartom.

Nincs is szükség a mai időkben már repressaliákra; — egyik felekezet a másik jogkörét respectálja — mondják ott Pesten a másik irány-szeliden érző, s ebben kétségkívül krisztusi lélekkel bíró — coripheusai. — Magunk is hajlandók voltunk e mondás helyességét igazolni, s Szász Károly osztálytanácsos urnak a mult évben közzétett ily szellemű nyilatkozatát jó lélekkel vettük tudomásul.

De azóta végig olvastam a magyarországi ref. egyh. kerületek mult évi jegyzőkönyveit, s midőn azokban több sérelmet láttam feljegyezve, — midőn olvastam a dunántuli e. kerület j. könyvében a püspöki jelentésben eme sorokat: „Vallási sérelem követtetik el ellenünk . . . Törvényt alkotott az országgyűlés, de a törvényt lábbal tapodók ellen nem szabott büntetést . . . Az 1868. LIII. t. cz. ellen

elkövetett sérelmek a megállapított napi rendsorozatban fognak felvétetni, s midőn az egyes esetekre térve látom, hogy Palkovics János pozsonyi szt.-györgyi r. kath. lelkész, Hegyi Pál azelőtt r. kath. felszentelt papnak, de áttérés után helv. hitv. pozsonmegyei iskolatanácsosnak róm. kath. ne-jétől született fiugyermekét — a kath. keresztlési anyakönyvbe jegyezte be, s még hozzá törvénytelennek . . . hogy a sz.-benedeki róm. kath. lelkész egy Zs. K. faludi helvét hitvallásu ifju áttérésénél a törvényt megsértette, hogy a n. atádi zárda főnök ötvös-kónyi vegyes házasságú szüléknek törvény szerint helv. hitv. gyermekét r. kath. vallásúnak irta be, hogy s. Tóth Antal róm. kath. lelkész ur Banán ref. Varga Erzsébet férjezett Büll Antalné leány gyermekét megkeresztelte, s az illető ref. lelkész felszólítása daczára is az anyakönyvi kiíratot kiadni vonakodik . . . midőn az erdélyi ref. e. kerület 1875. máj. 23—30. napjain tartott közgyűlésének j. könyvéből ezt olvasom a püspöki jelentésből: „ama nagy számát az áttérésnek egy országszerte ismeretes térítési merénylet idézte elő, melyet részletesen elbeszélni nem szándékom, — — — de azt felemlíteni kötelességem, hogy ez alkalommal az erdélyi róm. kath. püspök maga személyében követett el törvényt-szegést, midőn a 7. és 17 év közti gyermekeket átvette, megbérmálta. — Ezért a kultuszminiszteriumhoz folyamodtam, de panasom még idáig válaszra sem lőn méltatva“ . . . midőn ezeket olvasom, s kétségkívül megtörténteknek hiszem, és tudom, s az ezekhez hasonló számos elhallgatott esetekre gondolok — akkor már eszembe jut Aesop azon meséje, mely így kezdődik: „ad rivum eundem venerant lupus et agnus“ s részvét kél lelkemben a gyengébb bárány iránt, méltó boszankodás az erőszakoskodó farkas ellen, biza lmatlanság, mely persze megmarad ártatlanságában — a törvény felügyeletével, és végrehajtásával megbizott méltóság iránt, s már ekkor azután Szász Károly v. miniszteri osztálytanácsos ó nagyságának — a Prot. e. és isk. Lapok mult évi folyamában megeresztett nyilatkozatát kénytelenségből veszem sajnós tudomásul.

Látja Isten lelkemet, s tudja, hogy abban egyik fele-

kezet iránt sem élt soha, és nem él ma is — gyűlölség és irigység, sőt azon néhány országosan ismert, és tisztelt főpapi jellem iránt lelkem a tisztelet mély érzetét még ezek tudása után sem dobta ki magából; hanem az bántja mégis lelkemet, hogy a törvény nem tartatik illő tiszteletben még oly tényező által sem, ki annak meghozatalában is részt vett méltóságánál fogva.

Érzem, hogy erről többet írni igen hálátlan munka lenne. Ám takarja fátyol a képet — melynek főbb vonásait lelkem az életből veszi... maradjon tollban a szó, mit gondolkodó eszem és érző szívem mondanak belé; csak azon jámbor óhajtást ereszttem utnak: vajha, nagyobb gondunk lenne a törvény iránti tisztelet szép virágjának ápolására, f e n n a hegytetőn ép úgy, mint az a l a n t elterülő csendes völgy ölén. (Vége köv.)

V a s k a l a p.

S i l e n t i u m.

J e l i g e : Nem szégyenlem a Krisztus evangéliomát. (Róm. 1, 16).

Megtörtént dolog. Ha valaki kételkedik benne, megnevezhetem az egyént, a kivel, és a helyet, a hol történt. Tudja ezt egyébiránt más is, nem csak én tudom.

Anno: a folyó század első negyedében egy olyan, különben tekintélyes népességű — most kerek számban 5 ezer lelket számláló — nagy faluban, a hol a nem protestáns rész még mai nap is alig 2%-ot képez s a hol ennél fogva a régi jó idők áldásos szokása szerint az egyházi és községi előjáróság együttesen örködött és munkált a vallásos erkölcsi élet fejlesztése s virágoztatása körül — a t. predikátor ur az iskolás gyermekek templomban tartott közvizsgáján a bevett szokás és rendtartás szerint hivatalos állásánál fogva adta a „Censor“ szerepét. A tanító kérdésére a gyermek felelt: „J é z u s p e d i g a h e g y r ő l a t a n i t v á n y o k s z e m e l á t t á r a f e l h ő k t ő l k ö r n y e z e t t e n f e l e m e l k e d é k m e n n y b e. Hát hiszed te ezt, kis fiam?! — kérdezte a Censor. — Igenis, hiszem, tiszteletes uram! Soh'se hidd biz' azt, édes fiam! Felment a hegynek egyik oldalán, — a másikon meg lement. Addig van! Menjünk tovább!

Ment is a dolog tovább.

Másnap a bíró, gondnok, esküdtek, presbyterek és a községi igen értelmes jegyző, kit talán első helyen kell vala felemlitenem, testületileg megjelentek a t. predikátor ur hivatalos szobájában. Szokásos előzmények után a községi jegyző az egész testület nevében a legnagyobb illedelemmel koczkaztatta a kérdést: úgy értelmezi, úgy hiszi-e a t. predikátor ur a Krisztus mennybemenetelét valóban, mint tegnapi a közvizsga alkalmával magyarázni jónak

látta? — Igen, úgy értelmezem, úgy hiszem! Mi közöttök hozzá? Menjeteke dolgotokra! Nem tudtok ti ahhoz! — No kérem — az ajtószark melletti szegen felakasztva volt templomi kulcsokat egy marokkal levéve s a bírónak átnyujtva — nem is predikál kegyelmed, úgy mond, a mi templomunkban többé soha!

Nem is prédikált többé soha.

Megfordult az ügy az egyházi és világi hatóságok minden forumán s azzal végződött, hogy a t. predikátor ur valami kis járadékot kapott évenként haláláig. H a n e m a „S i l e n t i u m“-o t i s m e g k a p t a e g é s z é l e t é r e.

Ezen érdekes eset nekem mindannyiszor eszembe jut, valahányszor egy-egy az újabbkori hitnézetek sodrába került predikátor társamnak — vállain palásttal az evangéliomi igehirdetés tisztas jelmezével s kezében bibliával az isteni kijelentés okmányával — templomi szószékre csendes méltósággal történni szokott ünnepélyes fellépését szemlélem vagy elgondolom. Uram Isten! Mi történik most? Két urnak szolgálni nagyon bajos. N e m k a p é e z i s „S i l e n t i u m“-o t ? !

És nem kap! Miért nem? Azért, mert nem olyan őszinte, — a legszelidebb kifejezést használva: sokkal okosabb és vigyázóbb, mint amaz egyszeri falusi predikátor. Úgyesen tájékozza magát a nép vallásos buzgóságának Scyllái és Charybdjei körül. Óvatos, hogy szirtbe ne ütődjék, midőn kerüli az örvényt. Fejtegeti a létező körülmények szerint legalkalmasabb s céljának leginkább megfelelő alapigét. De... hogyan?! Eltekintve attól, hogy figyelmen kívül hagyja a valamire való bármely egyházi beszédnek azon nélkülözhetlen feltételét, melyszerint tartozik kimeríteni a kézalatti szövegrészt vagy az ebből elvont alapgondolatot; csak hogy mást, többet, oda nem tartozót aztán beszélni nem áll jogában: nincs azon az evangéliomi színezetnek még csak árnyéka sem. Mintha csak Rousseau vagy Voltaire valamely gúnytételét magyarázná az anyaghoz ragadt Büchner et Comp. Semmi vallásos ihletettség, emelkedettség! Téli nap, mely ragyog, de nem melegít. — Csuda-é aztán, ha egy ilyen beszéd után amakopott phrasis ismétlődik a hallgató közönség ajkain: o l y a n s z é p v o l t, h o g y n e m i s é r t e t t ü k ! — Azonban hiányzik a bátorság a becsületes nép részéről — mert hiszen nem is találhatott a szép és ügyes beszéd egész folyamán oly kifejezést, mely az ő vallásos erkölcsi érzületét alapjában megrendítette volna; azt legalább egyáltalában nem vette észre, hogy egy adag lassu mérget kapott, mely elébb vagy utóbb a n a z a r é n u s o k k ó r h á z á b a v i s z i — hiányzik, mondom, a bátorság s minden bizonynyal az értelmi erő is: megkérni a t. predikátor urat, hogy csak legyen szives egy kissé más-képen, egyenesen a hívek lelki szükségleteit legközvetle-

nebbül érintő és lehetőleg kielégítő modorban egészen evangyéliomi alapról tartani a templomban szószéki beszédeit. Mert különben . . . s i t t e s z e m b e j u t a „S i l e n t i u m.“

És én azon meggyőződésben vagyok, hogy a midőn egyházkormányzatunk felsőbb hatóságai igen éles figyelemmel kísérik, sőt az ugynevezett kánoni vizsgálatok alkalmával évenként ellenjegyeztetik is az egyes lelkipásztorok i r o d a i — tehát a hívek vallásos erkölcsi építésétől, mely pedig a fő dolog, egészen külön álló — működését s a bebizonyult hanyagság vagy pontatlanság még h i v a t a l v e s z t é s t is vonhat maga után: a dolog természetéből önként kifolyólag még sokkal inkább hivatják arra, hogy a hívek vallásos erkölcsi építése legfőbb eszközének, az i g e h i r d e t é s n e k m i v o l t á r a a legnagyobb gonddal s vigyázattal felügyeljenek. És ahol azt tapasztalják, hogy a lelkipásztor a kor ingatag, minden pillanatban változó eszméinek, nem pedig az örök evangyéliomnak szolgája; — hogy önmagát, nem pedig a Krisztust, azt a ki feltámadott, predikálja: ott ne sajnálják a fáradságot: szeretettel felvilágosítani és meggyőzni az atyafit arról, — a mi talán pillanatra kiesett figyelméből — hogy ö n é r z e t t e l é s b e c s ű l e t t e l, m i n t p r o t e s t á n s l e l k i p á s z t o r, c s a k a d d i g t a r t h a t j a m e g á l l á s á t, m i g a z e v a n g y é l i o m i a l a p o t m a g á é n a k i s m e r i é s v a l l j a. — És ha a jóakaratu szives figyelemzetés nem használna, . . . i t t i s m é t e s z e m b e j u t a „S i l e n t i u m.“

Valóban nincs fájdalmasabb dolog előttem, mint az, hogy mi protestáns lelkipásztorok, noha egy háznak cselédei vagyunk, mindnyájan az ur Krisztus evangyéliomának hirdetésére esküdünk s köteleztük magunkat: mégis — a magyar példaszót használva — k é t m a l o m b a n ö r l ü n k. Öröljük mi az evangyéliom tiszta buzáját, — némelyek azonban közöttünk örlik annak saját elmeterményeikkel vegyített kétszeresét. — A kereskedelmi forgalom a mai világban nagy. Az olcsóbb kelen-dőbb is egyszersmind. Hát ha meg épen külföldi is! Ki vallja a voltaképeni kárt? — A fogyasztó közönség. — Ezt a közönséget sajnálom én lelkem mélyéből, mely arra van mintegy kár-hoztatva, hogy az édes anyai tejjel azonos evangyéliomi táplálék helyett gyenge gyomornak egyáltalában nem való emészthet-len, rossz — pedig kész pénzzel fizetett — eledelen tengődjék. Sajnálom azért, mert ha egyszer a rendetlen táplálkozás követ-keztében betegségbe esik: a „Megváltóhoz“ czégzett gyógyszer-tárban aligha lesz számára többé orvosság.

Silentium! . . . Gondolkozzunk! . . . Ne szégyeneljük a Krisztus evangyéliomát!

S z e g e d i K á r o l y.
ref. lelkész.

K Ö N Y V É S Z E T.

Z s i n a t i j e g y z ő k ö n y v e a f r a n c z i a e v a n g y é l i o m i e g y h á z a k e g y e s ű l e t é n e k. Union des Eglises évangéliques de France, Synode de Laforce, notice historique, 1875, Paris, Sandoz et Fischbacher. Sr. 239 l. A francia ref. szabad egyház jelenleg 45 gyülekezetből áll, Párisban van 5 gyülekezete 8 lelkészszel. 14-dik zsinatját Laforceben tartotta 1875. szept. 2—8 napjain. Végzéseiből felemlítjük, hogy az énekes könyvi bizottság bemutatta az újított énekes könyvet, tar-

taluz 180 éneket, a zsinat nem akarván azt ráerőszakolni a gyülekezetekre, kinyomatását elrendelte, hogy minden egyház megismervén, a jövő zsinat alkalmával elfogadása felett bead-hassa nyilatkozatát. A következő zsinat Lyonban 1877 október utolsó hetében fog megtartatni. Összes bevétel volt utóbbi két év alatt 280,548 frank, ebből a lelkészek fizetésére 100,000 frank-nál több fordított. A mű legóriásabb részét az egyházakról szóló jelentés foglalja el, minden egyes gyülekezetéről részletes és pontos jelentés van beterveztve. Virágzást kívánunk ez élő, nemesen küzdő testvér egyháznak, mely az államtól teljes függetlenség, tökéletes autonomia, szabad és öntudatos egyháztagság, s önkényes adózás, élő hit nagy elveit valószínűsítette meg; számra kicsi, mégis egész nagy Franciaország figyelmét magára vonta, a külföldi evangyéliom elvű protestánsok rokonszenvét pedig teljes mértékben bírja és megérdemli.

V e z é r k ö n y v a b i b l i a i t ö r t é n e t e k n é p i s k o l a i t a n i t á s á b a n. Kehr, Wangemann és Itzerolt nyomain. A tiszántuli ref. egyházkerület népiskolai tanterve alapján írta K o v á c s L a j o s (tanár a tanítóképezdében), Debreczen, kiadja Telegdi K. Lajos; 1876. Sr. 183 l. Ára? — Népiskolai tanítóink azt hisz-szük, sietni fognak megszerezni e várt s szükségét pótló jeles munkát. A tanterv, mely a tapasztalattól várja tökélyesebbítését, kezdi elővárazsolni a tankönyveket, felette örvendünk e mozgalomnak. Csak előre!

A u s z t r i a f ö l d r a j z a a z o s z t r á k - m a g y a r á l l a m t u l s ó r é s z é n e k t a r t o m á n y a i f ö b b v o n á s o k b a n. A népiskolai IV-ik osztály számára, a tiszántuli ref. egyházkerület népiskolai tantervéhez alkalmazta K á l l a y I s t v á n gyakorló iskolatanító. Debreczen, kiadja Telegdi K. Lajos, 1876, Sr. 51 l. Ára? — Alkalmas kézi könyv.

J e g y z ő k ö n y v e a b á n y a i á g. h i t v. e g y h á z k e r ű l e t B u d a p e s t e n 1 8 7 5, n o v. 5—8 tartott rendes évi közgyűlésének, Sr. 52 l. A tanügyi bizottság jelentése szerint a bányakerület összes felsőbb és közép tanintézeteiben van 72 tanfőfi (43 rendes tanár), tanuló, ki vizsgálatot tett, 1165, ebből 578 ág. hitv., 84 helv. hitv. — 290 izraelita stb. Papi özvegy 30 részesített kerületi segélyben fejenként 10—10 frtban. A Bethlen Gábor egylethez a kerület körülményeinél fogva nem csatlakozhatik. (A jegyzőkönyv 8-ad rét alakja kezelhető, czélszerű, s más kerületnek is ajánlandó).

T e m e t é s i É n e k e k c z i m ű m u n k á r a b o c s á t o t t k i e l ő f i z e t é s i f e l h i v á s t F i l e p E n d r e h. h. orgonista Miskolczon, a mű 12—14 ivre fog terjedni, tartalmazván gyermekek, ifjak, középkorúak és öregek felett mondandó énekeket, mindenik ének után rövid búcsuztató lesz alkalmazva. Előfizetést ár 1 frt, mely márcz. végeig szerzőhöz Miskolczra beküldendő; megjelen júniusban, gyűjtőknek 10 előfizetés után egy példány adatik. Szerző dolgozataival Ivánka S. „temetési énektár“-ában 1866, lépvén fel, ismeretes a szakértők előtt s gyakorlott egyén.

A k é z i m u n k a t a n i t á s a a n é p i s k o l á b a n, írta Szabó Endre, a kolosvári Fröbel intézet igazgatója, Kolosvárt, Demjén Imre egyetemi könyvtárosnál, Sr. 60 l. ára 50 kr. — A szakértők figyelmébe ajánlatik.

M a g y a r K ö n y v e s h á z, Aigner Lajos kiadónál Budapesten megjelent a Magyar könyvesház II. folyamának 5. 6. 7. száma Lord Byron élete, írta Costelar Emil, fordította Vár-nay Géza. 8. 9. szám: Mély titkok, beszély, írta Gaskellné; 10. szám: A wallisból, beszély. — A III-ik folyamból: Egy cserepár naplója, regény, írta Virághalmi Ferencz (a szerző életrajzával),

1. 2. 3. szám. — Képek a középkorból, írta Szatmári Károly, 4. 5. szám. — D'Aurebonne marquisé, elbeszélés Pontmartintól, 6. szám. — Phaedrus, aesopi meséinek öt könyve, fordította Sárvány Jakab, 7. szám. — Mindenik szám ára 20 kr, megjelent eddigé 17 szám, színes borítékban, izletes kiállításban, s változatos tartalommal.

B E L F Ö L D.

A „Religió” tudósítójának válaszul (áttérési ügy).

A „Religió” czimü ultramontán folyóirat ez évi 13-ik számában szóba hozatik az áttérési ügyben tettse Lap 4-ik számában közölt felszólalásom; s ámbár az illető tudósító azon sajtósági következtetéseket, melyeket jelentéséből kihoz, az „Ev. Prot. Lap”-nak figyelmébe ajánlani kegyeskedik, mégis e Lap tisztelt szerkesztősége meg fogja engedni, hogy a soraimat állításaimat eltorzító tudósítónak első sorban én válaszolhassak.

Ez ugyanis az Ev. Prot. Lapnak azt az okos tanácsot adja, „hogy ne méltóztassék összehasonlítani, illetőleg úgy megítélni azon áttéréseket, melyek a prot. egyháztól hozzánk történnek, mint a melyek tőlünk oda (már t. i. mi hozzánk protestánsokhoz) történnek; mert míg „az nagyon is érthető” dolog, hogy a hozzánk való áttérések (melyeket a tudósító nagyon bölcsen megtéréseknek nevez) szenvedélyből és nem meggyőződésből történnek, addig az ő példás igazságossága szerint ugyancsak erős meggyőződésének kell lenni a hozzánk (már t. i. a katolicusokhoz) áttérőnek a kath. hit igazsága felől, ha nem tekintve a kényelmet, melyet a protestantismus nyújt, nem tekintve a szigort, mely rá a katholicismusban vár, azt ezzel felcseréli. — Ennek alapján azt állítja, hogy 1868. évi 53. t. cz. következtében „a kath. egyház tiszta (sic!) a prot. egyház pedig azzal szaporodik, a mitől mi megtisztulunk;” hogy pedig a prot. egyház e törvény meghozatala óta „belértékben nem szaporodik, az ismét a protestantismusban rejlő hiba.”

Ennyi sárral halmozza el a kegyes tudósító a prot. egyházat, mely szerinte „ugyancsak felszabadította a lelkiismeretet számos isteni törvénynek megtartásától, szóval a mennyországba juthatást nagyon megkönnyítette.”

Ily támadások ellen, melyeknek tisztátalan forrását mindenki első pillanatra láthatja, a prot. egyház nem szorult védelemre; negyedfél százados multja, valamint jelene is fényes bizonyítéka annak, hogy ezen egyház soha nem volt s nem is akar lenni az emberi féktelenség menhelye, és hogy tagjait korántsem isteni törvények megtartásától, hanem igenis emberi koholmányok nyűgétől szabadította fel. A hol tények beszélnek, ott a szó épen oly felesleges, mint annak bizonyítása, hogy a nap világít. Különben a nap fényéről beszélni annak, ki szeméit szándékosan fődve tartja, ugy is hiábavaló dolog.

Azon nyilatkozatom, hogy ritka az olyan eset, midőn valaki akár a prot. akár a kath. hitre meggyőződésből, lelkiismereti ösztönzésből, hitbeli szükségből tér át, még pedig ritka azért, mert a mostani nemzedék általában véve a vallási kérdések iránt közönyös: ez indította a tudósítót az ő szeretetre méltó kifakadásaira a protestantismus ellen. Ő azt hiszi (pedig dehogy hiszi!) hogy állításom ugyan teljesen áll a prot. hitre áttérőkre nézve, de Isten ments! hogy ez állhatna azokra nézve, kik az eretnek prot. hitből az egyedül üdvezítő kath. hitre áttér-

nek. Persze! az előbbieket nem is vezetheti más egyéb, mint bűnös, szennyes szenvedély, az utóbbiak pedig szentek egytől egyig. S ezt (horrendum dictu!) még a történelem is bizonyítja! mert a történelem ugymond — a protestantismus elterjedésének egyik okául már régen felemlítette, tényekkel (???) bebizonyította, hogy az a lelkiismeretet nem terhelte, hanem ugyancsak felszabadította számos isteni törvény megtartásától, s így persze rettenetesen érthető dolog, hogy a hozzánk való áttérések nem meggyőződésből, hanem szenvedélyből történnek! — Hogy a protestantismus elterjedésének ezen állítólagos egyik okán kívül melyek voltak a többi okok, azt az ildomos tudósító elég bölcsen elhallgatja; de ha el is mondaná azokat, tőle bizonyosan mást nem hallanánk, mint azt, miszerint teljes lehetetlen, hogy valaki katholicusból protestánsá meggyőződésből lehessen, mert ezen bölcs Ur szerint a protestantismusnak belértéke körülbelől semmi (persze minden belérték az olyan szent páterekben összpontosul, mint minő a „Religió” tudósítója); és hogy ezen belérték nem szaporodik, az ismét a protestantismusban rejlő hiba.

Ha mind ezt összefoglaljuk, azon következtetésre kellene jutnunk, hogy a hívők azon számtalan milliói, kik a reformáció óta a kath. egyházból kiváltak, s a prot. hitre tértek át, egytől egyig csupa piszkos indokok által vezetettve, de a világeért sem meggyőződésből tették e lépést, s hogy azon száz meg néhány millió most élő protestáns csak azért nem tér „vissza” az egyedül üdvezítő kath. egyházba, mert elriasztja ezen egyház szigora (?), míg a prot. egyházban a bűnös szenvedélyekben szabadon fetrenghet. No, meg az is megjegyzendő (már t. i. a „Religió” tudósítója szerint) hogy a protestantismus vértanui korántsem ontották véréket „meggyőződésből” (már hogy miért ontották, azt legjobban tudná megmondani a „Religió” szellemes (!) tudósítója). — De bezzeg különböző tényám ettől, ha valaki protestánsból katolicussá lesz! Az ilyet el nem riasztja még a kath. egyház szigora sem, mely szigornak alkalmasint legdicőbb virága a minden erkölcsiséget aláásó lax jezsuita morál! Egy szóval: arról szó sem lehet, hogy valaha valaki tisztátalan indokokból, pl. megvesztegettetvén pénzzel vagy hivattal vagy egyéb földi dolgokkal, protestánsból katolicussá lett volna. Mert hiszen magától értetik, hogy a fegyveres erőszak, a dragonádok, az inquisitio a legártatlanabb, a legtisztább indokok közé számitandók.

És ezek a szenvedélyekben fetregő eretnek protestánsok mégis kívánni merték a szabad áttérhetési törvényt, s örvendettek a felekezeti nélküli államnak, mi katolicusok (azaz kath. klerus) sokkal nagyobb belátást és bölcseséget tausítottunk, midőn azt követeltük, hogy az állam k a t h o l i k u s legyen, és hogy a protestánsok szabadon térhessenek át mi hozzánk, de tőlünk még a szemét se mehessen át a protestánsokhoz, mert mi még azt is szívesen eltűrjük magunkon! — Ép tag hogy elhagyná testünket, az absolute lehetetlen! Difficile est satyram non scribere!

Végül pedig még egy komoly szót! Nehéz állása van az őszinteségnek a hypokrisissal szemben. Abból, hogy én egyházam becsületét és javát szívesen hordva, s a bűn tévelygés, farizeismus s indifferentismus ellen (saját szavam) harcolni akarva, őszintén felleptem a szóban forgó ügyben, a „Religió” érdemes tudósítója rögtön tőkét akar csinálni a kath. egyház javára a protestantismus rovására és diabolikus kárörömmel kiált fel cikkének végén: Ne panaszkodjatok, hanem élvezzék!

tek a gyümölcsöt, mely után sóvárogatok! Igenis, sóvárogunk a jogegyenlőség után, s ezt a „Religió“ kárörömének daczára is élvezni fogjuk ezentul is, kinek is azt tanácsoljuk, hogy inkább saját belértékével foglalkozzék többet, mint a miénkkel, melyet ő csökkenteni ugy sem képes.

M o c z k o v c s á k J á n o s,
evang. lelkész.

Elnöki beszéd

egy tanítói kör értekezletén Somogyból.
(Folyt. és vége.)

1) Igyekezzünk, hogy a növendék minél folyékonyabb, jó hangzású értelmes olvasásra jusson el, hogy kedvvel olvasson, kívált már a 4-ik és felsőbb osztályokban, mert ha ezt elértük, úgy szólván, el van érve minden. Ekkor adhatnak a nevendék kezébe, az ismétlő iskolai években, a már előbb röviden előadott tanokat szélesebb kiterjedésben tárgyaló könyveket, és ha értelemmel, s jó kedvvel olvassák azokat, nekünk csak a homályosabb, elvontabb tételeket leendő szükségünk magyarázattal s felvilágosítással kíséreni. A mint idejében nevedkedett, értelmében erősödött a növendék, és jól tud olvasni: eljut oda hova a haza egy értelmes közrendű polgárának el kell jutni.

2) Az olvasással természetesen és okszerűen kapcsolatban kell lenni az írásnak, s ezzel együtt a nyelvtannak is, hogy az idők során a mint halad a növendék nem csak szépen, hanem inkább helyesen tudjon írni, tudjon önfejlől gondolkodni, s fogalmazni.

3) Harmadik mi a realis anyagi életre legnagyobb hordérral bír a számvetés. Láttam egy zsidó családot, ki házában 5-7 éves kis gyermeke mellett magán tanítót tartott, s megbotránkozással hallgattam a vendég szobában — mert utjártamban történt — hogy e gyenge gyermekek hol maguk, hol a tanítóval együttesen egy óránál tovább, egész kifáradásig emlézték a sorzó táblát, s midőn az apa bejött megszólítottam: miért engedi e gyenge gyermekeket így óra hosszat, e lélekölő munkával a sorzó tábla emlékezésével gyötörtetni? azt felelte: Uram! így válik bennök vérré a számvetés, mert minden számvetésnek alapja a sorzó tábla. — Hogy mennyiben volt igaza ez Izrael maradékának, ítéljenek felette tanító társaim, én részemről úgy hiszem — habár az órákig tartó emlékezéssel nem értek is vele egyet — nagy igazat mondott; mert ha a sorzó táblát valaki jól bevágta, s véribé oltotta, az a számvetésnek minden nemeiben készen van. És ha mi is tisztelt tanító társaim! erre fősulyt helyezünk, a többiben könnyen boldogulunk.

Ez a három realis dolog az. t. i. olvasás, írás, számvetés, mely minden embernek, kinek anyagi élete e földhöz köttetett multhatlanul szüksége van, ha nem csak jó kaszás és kapás, de értelmes ember is akar lenni. Ha e háromban jól van kiképezve a növendék, a többi magától jó. Én hát eljárásomban ezekre fektetek fősulyt, s kérem tisztelt tanító társaimat is, hogy figyelmüket főként ezekre fordítani igyekezzenek.

Minthogy pedig nemcsak e mulandó testtel, de egy örökre maradandó nemes szellemmel, egy halhatlan lélekkel is birunk, s mint keresztyének, Krisztus követői nem tarthatunk egyedül az írástudókkal s sadduceusokkal, s nem csak e nyomorult test, de a sokkal fonségesebb lélek eledeléről is gondot kell viselnünk,

nem csak egyéniségünkre, hanem a kezünkre bízott gyenge nyájra nézve is: arra kérem hát még tisztelt tanító társaimat, hogy fordítsanak minél nagyobb gondot növendékeik körül a tiszta vallásos erkölcsi életre. Igen szélesen ki lehetne itt terjeszkednem, ha a vallásos erkölcsi életnek korunkbani súlyedéséről, és a mély anyagiságbani merüléséről akarnék értekezni, — de nem, ez most nem ide való, — mindnyájan látjuk mennyi a romlás, mennyi a szédelgés, mint rohan az emberiség sokszor szennyes önérdekei, s az anyagiakért a különféle bűnök utján. Ha mi felekezeti tanítók nem volnánk is, kötelességünk volna a tiszta erkölcsiséget ápolni, s minél fényesebb fokra emelni: annyival inkább protestáns reformált felekezeti tanítóknak kétszeresen kötelességünk — a mennyiben a vallás tanítása kezünkre bízott — krisztusi vallásunk épségbeni fentartására törekedni.

Nem mondom, hogy az észszerű vallást mellőzzük, s növendékeinket bigottságba sülyeszszük, — mind a mellett azt mondom, hogy az igazi vallásosság inkább a szív dolga mint az észé; és kik egyedül csak az észre vallásra törekednek, minél feljebb repülnek, annál jobban szédülnek, magasságán e tetőnek és le is sülyednek igen sokan a hitetlenség örvényébe. A mennyiben bár — mint már fentebb is mondtam — a vallás tanítása körünkbe tartozik, nem annyira a száraz hittételek fejtegetésével, mint inkább a szív vallásának ápolásával foglalkozunk. — Maradjunk meg konfessionális symbolikus könyveink, Krisztus evangyéliuma, s szent története tanításánál, úgy mint a szent könyvbe írva vannak: de a buzgó vallásosságot a szívből igyekezzünk kifejtetni. — Ezt pedig legjobban elérhetjük a magunk vallásos példánk, isteni tiszteletünk, buzgó éneklésünk s imádkozásunk által.

És a mi — véleményem szerint — a buzgó vallásosságot elősegíti, nem más, mint buzgó érzéssel való éneklés. Fordítsanak hát tisztelt tanító társaim minél nagyobb gondot növendékeik érzéssel való szép-éneklésére, a mi leginkább elérhető az által, ha maguk nem csupán kötelességből, de szív szerinti érzéssel énekelnek tanítványaik előtt vagy velők. És — ha csak el nem kerülhető — soha ne énekeltessenek és imádkoztassanak tanítványaikkal az iskolában úgy, hogy egyszersmind maguk is ott, és szemek tanítványaikra függesztve ne legyenek; mert tudjuk, hogy a gyermek észéhez köttetett a bolondság, s ritkán képesek csak néhány pillanatig is magukat úgy viselni, hogy valami csintalanságot egyik vagy másik ne követne el, a mi által pedig a rend és buzgóság azonnal megháborítottatik.

A lehető tiszta hangú, érzéssel való éneklés, és alázatos buzgó imádkozásra fordítsunk hát vallásunk ápolásánál fő figyelmet.

Ezeket kívántam a tisztelt kör előtt elmondani. Lehet hogy az én nézetem egyik vagy másik dologra nézve nem találkoznak a tisztelt kör nézeteivel, — erre nézve kérem felvilágosításukat, mert én önfejlő nem vagyok, a helyes okokkal megmutatott jobbnak mindig kész leszek hódolni.

Még csak arra kérem a tisztelt kört, s tanító társaimat, hogy erőtlenségemben legyenek irántam elnézéssel, s kezet fogva velem segítsük elő a magunk s az emberiség tökéletesítését, melyre adja a jó Isten atyai áldását s kegyelmét; ezzel magamat jóindulataikba ajánlva, az értekezletet megnyitottnak nyilvánítom.

B o k o r S á n d o r.

K Ü L F Ö L D.

Az Evangélikus Szövetség évi gyűlése Belfastban.

(Folytatás.)

Harmadik nap. Az elnök *Brook* Vilmos, világi ur Dublinból, felkérés után a *bonnió*-kath. értekezéslétről adott érdekes értesítést. Személyesen jelen volt ott *Plunket* lord barátjával. Kezdi a fényoldalokon tapasztalatait. Érdekes volt látni ott száznál több tagját oly egyházaknak, melyek több mint ezer év óta egymással ellenfelek valának, most békében tanácskoztak. Az anathema helyét a szeretet foglalta el. Hogy az ó-katholikusok haladás útjára léptek e tények bizonyítják. Tudva van, hogy a trientizsinataz apokryphus könyveket a szentírással egyenlő tekintélyűeknek ítélte: az ó-katholikusok feladták e pontot tagadván azok egyenlő tekintélyét. — A trienti zsinat a vulgátát nyilvánítá egyedül helyes szövegnek: az ó-katholikusok szerint a héber eredeti szöveg felebb való minden fordításnál. A trienti zsinat megtiltá a szentírás olvasását világi embernek kivéve ha püspöki engedélyt nyer arra: az ó-katholikusok a szentírás olvasását minden ember jogához tartozónak nyilváníták. Helyeslék a közisteni tiszteletnek nemzeti nyelven tartását s e célra szertartási alakzatot szándékoznak készíteni. A hit általi megigazulás tanában a római katolikusok a hitet úgy tekintik mint pusztá elfogadását a történeti tényeknek, az ó-katholikusok azonban a hitet szeretet által működőnek veszik. A trienti zsinat szerint a meg nem tért emberben is van bizonyos méltánylati érdem, mely őket az üdvre képesítheti, — az ó-katholikusok szerint ember egyedül *Krisztus* érdeme által nyerhet üdvet; ezek visszavetik a leghatározottabban a bocsánattant (*indulgentia*) t. i. a szentek érdeme által nyerhető bűnbocsánatot. Helyeslik hogy a kehely a népnek is adassék s e szertartás behozatalát munkába veendik. A protestánsok két szentségét ismerik el ők is főfő szentségnek. A tisztító tűzre (*purgatorium*) kimondák, hogy a régi egyház nem ismerte azt, csak *VI. Gergely* hozta azt be nyugatra 600-ban. — Ezek és egyebek reményre jogosítanak.

Findlay Anderson, Edinburgból, a hitébredésről szól, mely *Moody* és *Sankey* több hónapos skóthoni időzése alatt kezdődött. Az eredmény láthatóságát bizonyítja az urvacsorához járulók számának növekvése stb. — *Park* lelkész válaszolt az irhoni hitébredést, jelek gyanánt említi hogy *Moody*éknak, felekezeti különbséget mellőzve, minden fajta evangyéliomi egyház lelkészei testvéri kezet nyújtottak; egyetemes vágy kélt hallgatni Isten igéjét s mindig jó jel, ha a nép szomjuhozza az igazságot; — Belfastban néhány iskola növendékei engedélyt kértek szentírás olvasása végetti összejövetelre, — a hajó és öntő gyárakban gyorsan sietve végezték a munkások ebédjüket, hogy idejük maradjon a szentírás olvasásra s éneklésre... több gyármunkás zsebéből eltűnt a kártya s helyébe új-testamentomot tett; — többen, fi- és nőnemből tömegesen jelentek meg a buzgalmi helyre, kik az előtt soha sem szoktak látogatni templomot. — Ajánlköző ifjak által kunyhó-gyülekezetek is tartattak a legszegényebbek lakain számtalan helyen. Végre százak és ezereken kezdtek tudakozni s értesülést venni az üdv útairól. Mind ezek jó jelek s tagadhatlan, hogy a hitébredési mozgalom új erőt és hatalmat kölcsönzött *Krisztus* egyházának épen Belfastban.

Battersby anglican szabálynok (kanonok) szinte a hitébredésről szól Angliában „a veszteglés ideje elmúlt, erély és mozgalom van mindenfelé... a mozgalom értékét emeli, hogy hangjában vigaszadó, általában bibliai s egyetemes egyházas. — *Faithful* Mádrídból az evangyéliom spanyolhoni haladásáról szól s kórházzal, orvossal kapcsolatos missió állítását sürgette versenyezni kelletvén e téren a r. katolikusokkal. *Waveney* lord saját tapasztalataiból a spanyol missió eredetét festette. *Van Andel* lelkész Amsterdamból a németalföldi vallásos állapotról beszélt „a nép belefáradt az észelvüsködésbe s oly helyeken, hol a lelkész rationalista volt, a nép új imály (*cultus*) helyiségeket, termeket nyitott s vagy evangyéliom elvű utazó lelkészt választott, vagy a szomszéd hitű lelkészeket kérte fel igehirdetésre, — s e helyiségekben az ország főbb nemesei közül is többen részt vettek. *Sankey* énekei (*hymnus*) hollandra fordítottak s most közkeletnek örvendenek.

A gyűlés örömmel vette mindezeket tudomásul.

Majd szönyegre hozott az Evangélikus Szövetség következő egyetemes értekezletének Rómába tartása. *Gaio Teofil* Olaszthonból előadta az akadályokat s kedvező körülményeket, s a Rómában ma találtató 4000 protestáns nevében, s az olasz ágazat határzatából forróan kérte az értekezletet, fogadja el közgyűlés helyül Rómát, vezesse be az evangyéliom új korszakát Rómába az Ev. Szövetség. Az elnöklő lord *Waveney* indítványára e kérdés eldöntése még több oldalról megfontolandónak ítéltetett, s bizottsághoz utasított.

Wright Vilmos, lelkész Damaskusból, előadta a törökországi keresztyének üldözöttségben levését, tényekre alapítva vádolta *Elliot* Henriket, a britt követet Konstantinápolyban, hogy nem fejtett ki kellő erélyt a keresztyének ügyében. — *Porter* tanár és moderator egyháza nevében *Derby* lordhoz feliratot is intézett a mohamedán türelmetlenség ellen „az Ev. Szövetség kötelessége, — hangsúlyozá, — minden erejét megfeszíteni, hogy a britt kormány lépjen fel erélylyel az ansairyeh-i megtértek bilincseiből kiszabadítására. Szégyen a keresztyénségre elnézni, hogy hitfelei üldöztessenek azért, a mi nekik kedves, a hitért. Anglia vérét ontá *Crimea* magaslatain Törökországért, „a beteg emberért,“ — hogy nézhetné nyugodtan, mikép üldözi a beteg ember a keresztyénséget? — Ez és egyéb előterjesztések után közül megbízott az Ev. Szövetség tanácsa a *Syrus* keresztyének üldözöttjeinek sorsa enyhítését eszközölni s a *Hotti Humayoun* (vallás szabadsági kiadvány) teljes érvényesítésére rábirni a török kormányt. A köz érzelem az angol nagy követ eddigi lanyha magatartásával elégedetlenségét mutatta ki.

Az esteli ülés fél 8-kor vette kezdetét a presbyterian templomban *Lee Henrik* világi ur elnöklete alatt ének és imával. Elnök az egyletek és társulások mai korában kiemelte az Ev. Szövetséget, mint oly társulást, mely nem követ el igaztalanságot, nem támaszt ellenzékeskedést, — nem kíván elv feláldozást, nem sért sem emberi sem isteni törvényt. Célja rokonszenv,- szellem,- és részvételi egység,- s nézetkülönbözés mellett is nagy köztárgya: szolgálni közös urunkat és mesterünket a *J. Krisztust*.

(Vége köv).

Balogh Ferencz.

A német protestáns egylet és az orthodoxok harcza Hannoverben.

Sokkal nagyobb mérvű az egyházi mozgalom, melynek főharcztere Hannovera tartománya lett, hogy sem lefolyása az össznémet birodalmi, sőt végeredményében az egész egyetemes protestáns egyházra jelentékeny fontosságú ne lenne: ilyen formán szól a neurég névtelenül H. H. jegy alatt „az egyházi mozgalmakról“ kiadott röpirat szerzője. — A harczi kiáltás Berlint, Zürichet, Boroszlót, Meklenburgot s az egész Hannoverát betölté zajával, s fel a császári trón lépcsőjéig hatolt. — A vihar melyet a protestáns egylet támaszta, megrázni készül alapjában az egész egyházat. A — nagyobb részt — mellékérdéktől vezérelt és személyes bosszútól tüzelt modernnek erős és elszánt harcosokra találva a sajtó terén, elkecserevedve nyultak a végső eszleközhöz, hogy győzelmet vívjának ki — habár az egyház romjain is, — s nem gondolván ezerek feldult nyugalmával, bevonták a népet a harc zajába. — A h:thűek serege naponként növekedve és erősödve harcosokban, bátran lépett e téren is támadói elé, s számon kéri tőlük itt is ott is tettök indokát, a nyugodt öntudat a jövőért aggódó önzetlen fájdalomérzet hangján figyelmeztetve — és nem eredmény nélkül — mindenkit az egyházat fenyegető veszélyekre . . . A nép lassanként magához tér a kábulat, a káprázatból, s kezdi felismerni önérdéktől vezetett izgatóit álarcaik alatt.

H a r m s L. s mások odaadó törekvésének csak nagy nehezen sikerült az utóbbi 10—20 év alatt éltető tavaszi fuvalattal cserélni fel a rationalismus tikkasztó számum szelét. — Fényes példa erre — H. H. szerint — Meyer ismeretes commentarjai első és utolsó kiadásainak egybevetése. — Végre ujra éledt, az evangyéliomi hit szelid verőfényes napjait élte az egyház ismét.

Szerencsésen esett át az új káténak 1862-ben behozásakor épen a liberalisok által — pusztán izgatói czélekből támasztott mozgalmakon is. — A főleg ekkor megalakult konsistorium és zsinati alkotmány ellen lépett fel most a protestáns egylet támadólag.

Ha a konsistoriumba saját pártfeleiket ültethetik be, s ha ennek segélyével aztán modern szellemű zsinatot hívhatnak össze: — úgy gondolják, — az egyházon belől, semmiféle hitvallást nem ismerő hit és lelkiismereti szabadság zászlója lebeghet majd. — H. H. szerint — lehet aztán hirdetniök a protestáns szószékről, hogy „Krisztus csakpusztán ember;“ Husvét ünnepén ígélhetnek arról, hogy „az ur nem támadott fel, teste a sirban maradt.“ Elmondhatják L a n g H e n r i k zürichi lelkészszel hallgatóik előtt: „legyetek keresztyének a nélkül, hogy a keresztyének dogmáit elismernétek“ stb. A modernnek szerint kétséget nem szenved, hogy ily hit és lelkiismereti szabadság éltető lehe ad új erőt s életet a „hatalmas német nemzet,“ s ennél fogva a r. k. pápa hada által bevehetetlen bástyákkal bíró egyháznak.

Berlinben a császári tróntól várja mindkét párt a feleletet. — Az orthodoxok szerint nem az a kérdés lényege többé, hogy „akarnak-e természetellenes unióba lépni a többi tartományok egyházaival,“ de ez: „keresztyének maradjanak-é, vagy modern pogányokká legyenek?!“ Ha sikerül az ellenfélnek kinyerni a császártól a konsistorium ujjaszervezését: az első csatát megnyerték, s talán — ez erős alapra állva a többi is sikerülend kivívniok.

De talán kérdehetné az olvasó: mi volt e legujabban kitört heves harc oka? Mi idézte ezt közvetlen elő? stb. szabad legyen H. H. után röviden felelnem e kérdésre.

(Folyt. köv.)

N a g y I m r e.

K Ü L Ö N F É L E K.

F o n t o s h i r a m a g y a r b i b l i á r ó l.
Előleges jelentés. A britt és külföldi bibliatársulatnak, mely az Isten ígéje elterjedésének elősegítésében évtizedek óta buzgón fáradozik, és a mely a Károli Gáspárfele magyar bibliaszöveg átnézésének sürgős szükségéről rég meg van győződve, van szerencséje tudomásra juttatni, hogy ezen fontos munkát magyarországi szakértő protestáns férfiakra bizta, és hogy az új-testamentomnak átnézett és javított Károli-fele fordítása, remélhetőleg még ez év folyamában, megjelenni fog. A bibliatársulat, a tárgy fontosságánál fogva indítatva érezte magát ezen előleges jelentés megtételére. Bécsben és Budapesten, 1876-dik év február 17-kén. — M i l l a r d E d e, az osztrák és magyar monarchiában levő angol biblia-telepeknek igazgatója.

T a b a j d i L a j o s Szatmárt jan. 16-kán elmondott beköszöntő egyházi beszéde nyomtatásban megjelent, kiadták tisztelei, ára 10 kr. a jövedelem az ottani ref. középtanoda tanári nyug- gyámintézete javára fordittatik. Alapige I. Tim. 1, 18. 19. — Benne a semmi hit, közöny és vakhit 3-as átka ellenében ígérkezik küzdeni. Tökéletes igaz, hogy csak hittel lehetséges a győzelem . . . de mily hit? ez a sark kérdés. — Szép jövőt kívánunk az elválasztott lelkész urnak.

H a l á l o z á s. Tolnamegyében a sár-szent-lőrinczi gyülekezet evang. lelkésze B a d i c s István élte 66-ik évében f. é. feb. 15-kén elhunyt. A közszeretettel kedvelt jeles lelkészt közrészvét kísérelt sírjába.

A z á r v i z a Duna vidékén borzasztó károkat tett, több protestáns egyházak híveit is tetemesen sujtotta. Minden nemes kebel kötelessége, hogy tőle telhetőleg járuljon vallás különbség nélkül a csapást szenvedettek sorsa enyhítésére.

F e l s ő - B á n y a. Lapunk előbbi számában megjelent f. bányai pályázat későn érkezett tudósítás nyomán úgy igazítandó ki, hogy a s.-lelkészi állomás „a nagyobb titánitósággal“ leendő összekötve.

I m a t e r e m. A debreczeni kollégiom imateremében febr. 27-kén Ambrus Péter IV-ik éves hithallgató tartott I. Philipp. 1, 21. felett korszerű egyházi beszédet. Mind a rokonszenves hang, s kül előadás, mind az önkészítette dolgozatai, jeles kísérellettel, teljesen meg volt elégedve a jelenvolt hittanári kar. Az önmunkálkodást így s itt is ki kell mutatni előre törekvő jelesb theologusainknak.

D e á k F e r e n c z gyászünnepélye a debreczeni ref. főtanodában márcz. 8. d. e. 10 órakor tartatott meg. Az imaterem főrésze feketével volt bevonva; f. t. superintendens, a helybeli r. k. nagy prépost, városi hatóság, katona tiszti kar, a nőegylet, a tanárkar, a tanulótság s a városi értelmiség szép számmal volt jelen. Géressy Kálmán tanár egy óra hosszig tartó megható finom beszédben vázolta Deák pályáját, s a haza változatos állapotát. Deák jellemének kidomborítása a beszéd egyik fénypontja volt. Végül „Isten áld meg“ nemzeti dics éneket zengé az énekkar s a megilletődött közönség csendben oszlott szét.

T A R C Z A.

Krisztus tanítása és befolyása a világra.

(6-ik folytatás).

IV.

Miképp fogadta a világ Krisztus tanítását? Erről sok újat nem lehet mondani. A keresztyén vallás nem terjesztetett erőszakos hatalommal, mint Muhamed vallása; a keresztyén vallás nem volt politikai forradalom, mint a buddhismus, mely a braminok kasztrendszerére ellen kikelt s annak theologiai és bölcsészeti elméleteit módosította vagy reformálta. — Krisztus megtiltotta az ő követőinek, hogy magokat a zsidók és pogányok politikai ügyeikbe avassák; a mi pedig a hatalmat illeti, azt tanította, — a mit azóta a keresztyén történet igaznak bizonyított — hogy „valaki fegyvert fog, fegyverrel kell vesznie.“ Valóban, a keresztyén hit terjedésének módja a legegyszerűbb volt s abban állott: hogy Krisztust mint a világ urát és megváltóját hirdették. Az apostolok prédikálták az Isten országát, meghívták az embereket az abba való belépésre, kijelentették, hogy Krisztus a királyok s az ő alattvalóitól engedelmisséget követeltek s ezért békeséget ígérték sziveiknek itt, és üdvösséget lelkeiknek ott az ő hajlékában. Jelen értekezésemre nézve merőben közönyös, vajjon elismeri-e valaki, hogy ezen prédikációt csudák kísérték, vagy nem. Ha igen, akkor eszik a vitakérdés. Közölünk hihetőleg senki sem fogja mondani, a mit a zsidók és némely pogányok mondtak, hogy ezek a csudák az ördög műve valának. Ha tehát csudák történtek, az Istentől valának. Ha pedig a csudák elismerését megtagadjuk, akkor az eredmény annál csudálatosabb. Mert ha csak néhány ember Krisztus egyszerű tanítását hirdette, ha csak a zsidó ács életéről beszéltek s haláláról, ha királyoknak kijelentették s reménységüket az ő keresztyébe vetették, ha követelték, hogy az emberek magokat ő alá, mint Istenöknek alá vessék, s ha azután találkoztak Jeruzsálemben és Rómában, Athénében és Korinthusban Efesusban és Filippiiben, Smyrnában, Antiochiában és Alexandriában s oly időben, melyben a művészet és tudomány, bölcsészet és műveltség a legmagasabb fokon állott, ha találkoztak itt is ott is egyetlenegy emberkor időszak alatt, ezren és százezeren, minden rangnak és koruk között, kik tédet s fejet hajtottak Krisztus előtt, akkor kérdem, mi adott ezen ugynevezett boldonpredikácziónak ily rendkívüli magicus hatalmat? felelet: melynél más felelet soha nem adatott a zigazságnak hatalma volt az. A keresztyénségnek haladása magában a pogányságnak várában csakhamar felköltötte a világ urainak ieltékenységét. Nem szükség hosszasan leírni azon kegyetlenségeket, melyekkel a keresztyénség követőit üldözték. Embereket ruhákba burkoltak, szurokkal bekenték s azután mint élő fályákat meggyújtották, hogy a császár ünnepélyekkor új, irtóztató látványban gyönyörködhessek; másokat fejeikkel lefelé keresztre feszítettek, ismét másokat vad, ragadozó állatok elébe dobtak. Megdermed az ember szive, mikor szenvedéseikről, s kinzóik vadságáról olvas. De semmitem riasztotta el őket. Minden tervet megpróbáltak, minden eszközét az emberi hatalomnak megkísértették, azonban semmitsem használt nekik az erőszak és ravaszság. A folyó tovább folyt míg folyammá lett, a folyam terjedett, míg tengerré lett. Jézust halála után rövid há-

romszáz év alatt, Európa, Ázsia, s a civilizált Afrika elismerték uroknak gyülekezővén zászlója alá. Egyetlenegy kardvágást sem tettek részére, noha ezren és százezeren készebbek voltak meghalni, mintsem hogy megtagadták volna. És mégis a pogány oraculumok elnémultak, a pogány oltárok elhagyattak, a pogány bölcsészek keresztyénekké változtak; keresztyén presbyterek ott végezték az istenítiszteletet, hol pogány papok áldoztak; keresztyén igehirdetők ott beszéltek, hol pogány ügyvédek dolgikat vitték; keresztyén bírák ítéletet hirdettek a praetorok és proconsulok székeiből; keresztyén császár ült a Cäsarok trónján. S még ma is így van: a civilizált világ népei beismerik s vallják, hogy a J. Krisztus tanításától áthatott törvények, erkölcsök, szokások és életszabályok által kormányoztatnak.

(1) Azt mondják, hogy a keresztyénség terjedése részben legalább tisztán emberi okoknak tulajdonítható, mint p. o. hogy a pogány birodalom civilizációja túlélté magát, hogy a társadalom elromlott, hogy a világ saját istentelenségébe beleunt volt. Nagyon igaz; és mégis a régi művészet és tudomány, a finom izlés és a bölcsészet tetőpontját érte Augustus épen azon korszakában, melyet Jézus élt. Nagyon igaz; és mégis épen az, a mihez menekülni szoktak azok, a kik a hitet elvesztették, épen azon idő tájban mindent nyujtott, a mit csak valaha nyujthatott. A morálfilosophia legjavát adta, Socrates, Plátó, Aristoteles, Epictet, Seneca mindent tettek, hogy morál tanaikkal az embereket a bünös élettől s az erény útjára vezessék. Mindamellét a pokolhoz hasonlított a föld. Az emberek kétségkívül megunták ezen állapotokat, s azért annál örömebb s készebben hallgattak arra, a ki az elfáradtaknak nyugalmat ígért. Vajjon azért nem a legtisztább tanubizonyosság-e a szent bölcsességre nézve, hogy a gyógyyszer épen azon időben nyujtatott, melyben a legnagyobb szükség vala rá s melyben a bajt a legmélyebben érezte a világ? (Folyt. köv.)

Rimlér Károly.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Pályázat.

A margittai ref. egyházban üresedésbe jött leánytanító állomásra. Évi fizetése alkalmas két szoba, konyha, kamara, egy pinczével és istállóval ellátott lakáson kívül:

1-ször. 300 az az háromszáz o. é. ft, mely évnegyedenként az egyház pénztárából utólagosan fizettetik.

2-ször. 10 az az tiz köből gabona a magtárból mérve.

3-ször. 5 öl kemény tüzi fa beszállítva, melyből az oskolát fűtetni tartozik.

4-szer. 3 darab marha legeltetési jog.

Köteleessége a 4 osztályu leányoskolát az egyházkerület által kiadott tanterv szerint vezetni. — Pályázók kárvényeiket s képesített voltukat igazoló okmányukat f. évi ápril 8-ig bérmentve elküldeni sziveskedjenek. — Az állomás ápril végén elfoglalandó. — Margitta márcz. 6. 1876.

1—2

Csató József, ref. lelkész.